

Posudek na bakalářskou práci

Název: Proměny masopustních tradic v obci Strání v letech 1986-2016 ve vzpomínkách obyvatel obce

Autorka: Eva Raymanová

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Praha 2017, 59 s.

Vedoucí práce: Mgr. Adam Votruba, PhD.

Předkládanou bakalářskou práci bychom mohli řadit k příspěvkům z oboru etnologie. Zaměřuje se na jev, který je často v hledáčku tohoto oboru – tedy zvykem, obyčejovou tradicí, lidovým tancem, a je chápán jako jev lokálně a historicky spjatý s určitou společností. Konkrétně se text zabývá masopustem v obci Strání. Klade si otázku proměn masopustu, resp. fašanku v průběhu posledních 30 let, a to především na základě vzpomínek obyvatel obce. Takto zvolený přístup text situuje do doby před Čeňkem Zíbrtem. V tomto smyslu je text konzistentní, otázkou je do jaké míry nabízí nové poznatky a přispívá k porozumění současné společnosti. Klade si za cíl, tento moment posoudit a vyzdvihnout.

Práce je členěná do pěti kapitol. První se věnuje přehledu publikací, s nimiž autorka pracovala. V historických pracích velmi často autor takto provádí kritiku pramenů, zejména s ohledem na vlastní téma zvažuje, jakou mají tyto texty pro něj vypovídací hodnotu. I zde předložená literatura toto nabízela. Kromě uvažování o tom, jakou oporu dávají literární prameny pro rekonstrukci podoby fašanku ve Strání, mohla být tato literatura zhodnocena s ohledem na teoretické přístupy, které autoři ve vztahu k obyčejové tradici, res. masopustu/karnevalu zaujímal. Autorka však zvolila cestu výčtu publikací a jejich anotací, tím potvrzuje, že se s knihami a články seznámila, ale není jasné, proč zrovna s těmito a jak je chce pro svoji práci použít.

Metodologická část čerpá z práce SVIP a je dále rozšířena. Možná tato rozšíření mohla být více promyšlena, např. není jasné proč informace o gatekeepovi se objevují v etice. Naopak je sympatické, že autorka nezastírá svoji vazbu na terén. Volba vzorku, jakkoli by se na první pohled zdála příliš heterogenní, je ale s ohledem na zastávaný přístup relevantní.

Třetí kapitola se věnuje historickému kontextu masopustních tradic. Čtenář si zde uvědomuje, jak v některých momentech či u některých autorů může masopust vystupovat v ahistorické perspektivě. Dále je překvapivé, že autorka ve svých úvahách o masopustu v Českých zemích zůstává jen na vesnici, přestože od konce 19. století je významná migrace lidí do měst. Šibřinky, reduty a dětské karnevaly jsou také společenské aktivity, které vycházejí s masopustních tradic a podílejí se na kontinuitě masopustních tradic v ČR. Bylo by mylné se domnívat, že světy města a vesnice spolu nekomunikovaly. Smysl kapitoly ovšem směřuje k potvrzení toho, že masopust je relevantní výzkumné téma, nikoliv k promýšlení přítomnosti jevu ve společnosti a jeho potenciálu oslovovat a komunikovat s očekáváními lidí na konci 20 a počátku 21 století.

Kapitolu o zkoumané obci autorka koncipuje jako historický exkurz propojený s náčrtem společenského života na necelých třech stranách. Pro práci je podstatné, že autorka zde zmiňuje rozdělení obce na dvě části, nicméně čtenáři příliš nerozkrývá dynamiku vztahů mezi obyvateli obou částí, byť se to na stránkách o fašanku trochu rýsuje. Čtenář si uvědomuje, že společenská a umělecká uskupení, která v obci působí a v podstatě vytvářejí zázemí pro realizaci obyčejové tradice.

Stejně tak je relevantní informace o tom, že ve Strání žijí praktikující katolíci, nicméně označit obřady spojené s udělováním svátostí a obřady liturgického roku jako církevní zvyky není v pořádku.

Vlastní empirická část zahrnuje několik kapitol, jejichž řazení je do jisté míry retrospektivní. Nejprve se ocitáme uprostřed dění roku 2016: festival, kulturní program, občůzka, pochováání basy. Popis je neproporční: různým událostem se dává jiný prostor, není jasné, kdo se ho účastní, co mají na sobě, jaké masky kdo má, jak interagují účastníci. Ve vztahu k dalšímu textu lze chápat tuto pasáž jen jako doklad toho, že se něco dělo, ale v žádném případě nevznikl ani pramen, který by v budoucnu přispěl k studiu masopustní tradice ve Strání, Moravě, ČR, Evropě atd. Další kapitoly se vrací v čase a zabývají se otázkou, jak se změnil fašank ve Strání. Datum počátku je vztaženo k roku 1986, kdy mimo jiné dva českoslovenští etnografové (což není ale zdůrazněno), založili festival. Kromě aktu založení si autorka všímá otázky programové skladby, financování a organizačního zabezpečení. Je s podivem, že se v této části spoléhá na výpovědi pamětníků, legitimní by bylo provést výzkum archivních pramenů. Současná věda respektuje pamětníky, nikoliv však jako zdroje pro rekonstrukci minulosti, zejména když jsou jiné prameny, ale zajímá ji jejich reflexe doby, jejich situovanost v sociální realitě, jejich postoje k historickým událostem, které prožili nebo byli k nim zavtaženy. Tato kritika patří i k části o vlivu komunismu na podobu festivalu. Navíc zde je neočekávaně zařazena informace o okolnostech zahraničních vystoupení souboru Javorina.

Jako podnětné pokládám dvě části práce, a to hodnocení festivalu obyvateli a závěr. V první jmenované části se autorce daří zaznamenat výpovědi, které čtenáře uvádějí do vztahu obyvatel obce k festivalu. Na základě kategorií, která autorka identifikuje, by bylo možno řešit mnoho zajímavých společenskovedních témat, jako např. otázku lokální identity, vztahu k nehmotnému kulturnímu dědictví, problém institucionalizace tradic, otázku podílu organizací na přípravě a angažmá na festivalu (sklárny, škola, soubory, obec atd), otázku veřejného x soukromého prostoru při udržování tradic, vliv lokální politiky a vyjednávání moci, dynamika lokální společnosti (Květná x Strání). Ta samá témata jsou pak implicitně přítomna i v závěru, který mnohonásobně překračuje data v práci prezentovaná, resp. argumentaci autorky. Nejvíce se mi ale líbí implicitně přítomné téma pozice expertů v udržování tradic.

Text strádá po jazykové stránce. Text bojuje s překlepy, z nichž některé jsou hrubé chyby (např. v poz. 137 je jméno ministra s malým písmenem). Schopnost přesné formulace je také velkou rezervou. Slova jakoby a jakýsi (s. 28) v postavení přívlastku jsou pro vědecký text nevhodná. Popis, který jsem nedokázala rozšifrovat, se týká brány, kterou vytváří jeden z fašancářů (s. 29). Problém vidím s psaním některých slov, a to zejména spojení „v pod návratí“. V etnologické literatuře se objevuje pojem „návratí“ (srov. Frolec Vařeka 1983) jako regionální označení průjezdu. Tedy správný tvar by byl „v návratí“ nebo „pod návratí“, míní-li se „návratí“ soubor překladů nad vjezdem. Je pravděpodobné, že autorka vychází z lokálního dialektu, kde se průjezdu již říká „podnávratí“ (v literatuře se tento pojem také objevuje), pak ať autorka pracuje se slovem tvořeným předponou a používá ho v uvozovkách či jinak čtenáře seznámí s povahou tohoto výrazu. Také slovo „dodnes“ se píše dohromady (s. 25). Chyby jsou i v citační normě, mimo jiné Horváthová je Emília.

Poslední moje zamyšlení se týká etiky. Přestože autorka anonymizovala své informátory, neanonymizovala obec a také zakladatele festivalu. Ve spojení s promluvou jednoho z informátorů, může být jejich zakladatelský počin dehonestován. Je jasné, že v zákulisí (pojem E. Goffmana) se odehrává leccos a na jeviště se vynese jen performance, za kterou si lidé chtějí stát. Je legitimní se zajímat o zákulisí, je ale třeba respektovat aktéry - jejich zákulisí, momenty, které jsou pro ně intimní, mají také ve vztahu k nim intimní zůstat.

Celkově práci pokládám za neinvenční a nepečlivou. Práce vykazuje v základních krocích vše, co má bakalářská práce vykazovat: pracuje s odbornou literaturou (ale jen českou), staví na vlastních datech, ty prezentuje a částečně i interpretuje, dospívá k relevantním závěrům. Z hlediska společenských věd ale nerozvíjí žádné relevantní téma, které by se stalo osou celé práce. Proto bych se autorky v rámci obhajoby zeptala, v čem spočívá přínos její práce?, co jí na práci bavilo?, proč více nepracovala s archivními prameny, když se rozhodla, že její práce bude deskriptivní a nikoliv interpretativní?, jakou hodnotu mají výpovědi jejích informátorů ve vztahu k předloženému textu/tématu?

V závislosti na odpovědích autorky doporučuji hodnotit práci jako dobrou.

V Praze 27. 1. 2016

Dana Bittnerová